

doken) – cijfers met betrekking tot het ingrijpen van de andere *General-kommissare* hebben wij niet, maar wij weten wèl dat de Nederlandse politie aan voortdurende zuiveringen onderworpen werd en dat per 31 juli '44 bijna driehonderd politiefunctionarissen (de politie telde in het gehele land ca. twintigduizend krachten) waren ondergedoken; de meesten van die onderduikers hadden zich met medenemen van hun wapen bij illegale groepen aangesloten – groepen waar men na *D-Day* niet zonder ergernis constateerde dat ambtenaren die steeds stipt de bezetter hadden gediend en ook nu in functie bleven, opeens bewijzen van hun persoonlijke 'finkheid' op tafel gingen leggen.¹

Zoals de bevolking het zag, was het taak van de Nederlandse overheid, haar tegen de door de Duitsers gestelde eisen te beschermen. Waren die eisen slechts in te willigen via gecompliceerde administratieve procedures (de arbeidsinzet vormt het duidelijkste voorbeeld), dan kon die bescherming als gevolg van de impuls die van illegale groepen uitgingen en van de toenemende verzetsgeest een effectief karakter aannemen maar tegen directe Duitse dwang was men machteloos. Die directe dwang zou steeds duidelijker op de voorgrond komen te staan.

Dagelijks leven / Duitse druk

Sinds mei '40 was de Nederlandse economie onderdeel van de Duitse oorlogseconomie; mèt Duitsland was Nederland onderworpen aan de Geallieerde blokkade. Wat nog ingevoerd werd, kwam in de zomer van '44 wellicht voor drie-vierde uit Duitsland, uitvoer vond bijna uitsluitend naar Duitsland plaats. In- en uitvoer beide waren, vergeleken met vóór de oorlog, drastisch ingekrompen, in '43 tot 40% en in de zomer van '44 (precieze gegevens ontbreken) stellig tot een nog lager peil. De zee-

¹ 'Nu het einde der onderdrukking met zülke schreden naderkomt, dat zelfs de meest twijfelmoedige zich het hart sneller voelt slaan, is', schreef de al eerder geciteerde vooraanstaande illegale werker uit Kampen medio augustus in zijn dagboek, 'onder Neêrlands ambtenarij een wedren in vaderlanderschap losgebarsten . . . De een legt een dossier aan waaruit zijn onvervaarde administratieve heldenmoed straks onwidersprekelijk blijken moet, een tweede verricht (toevallig onder de ogen van gereconnomeerde saboteurs) enige stoute stukjes teneinde alsnog de bij deze heren gevestigde indruk gunstig te beïnvloeden; nummer drie, alom wegens vierjarige loyaliteit zwart aangeschreven, offert plotsklaps meerdere penningen voor 't binnenlandse front; een volgende is altijd van mening geweest dat alle werk zo slecht mogelijk moet verricht, enzovoorts, enzovoorts.' (A. van Boven: *Jan Jansen in bezet gebied*, p. 352–53)